ਸਿੱਖ ਧਰਮ
ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਜਾਣਕਾਰੀ

INTRODUCING SIKHISM

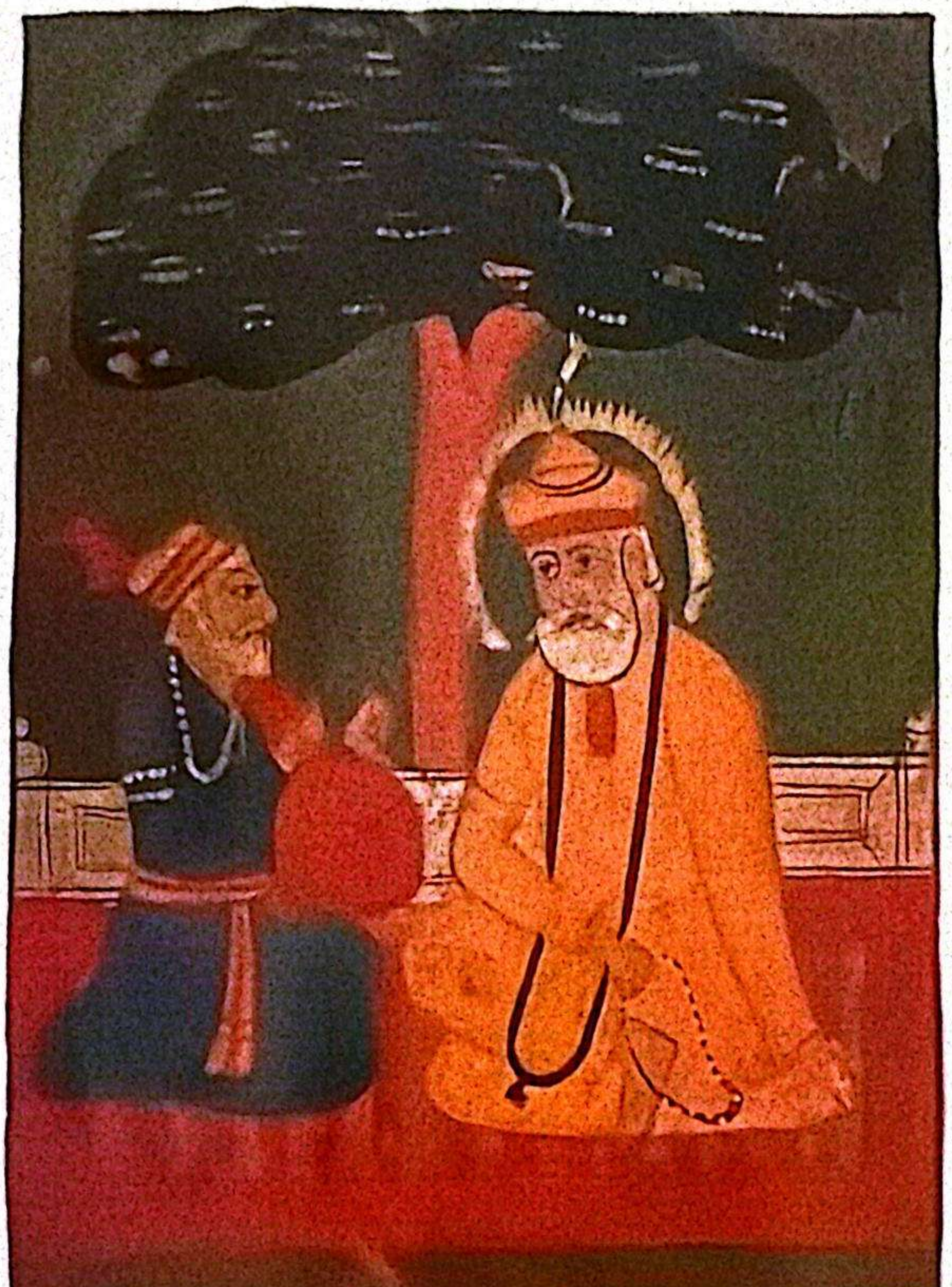

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਰਬਾਬੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ
ਸੂਖਮ ਚਿਤਰ ਮੁੱਢਲੀ ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਸਿੱਖ ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟ

Guru Nanak Dev and Bhai Mardana
An Early 19th Century Miniature Painting by Sikh School of Art

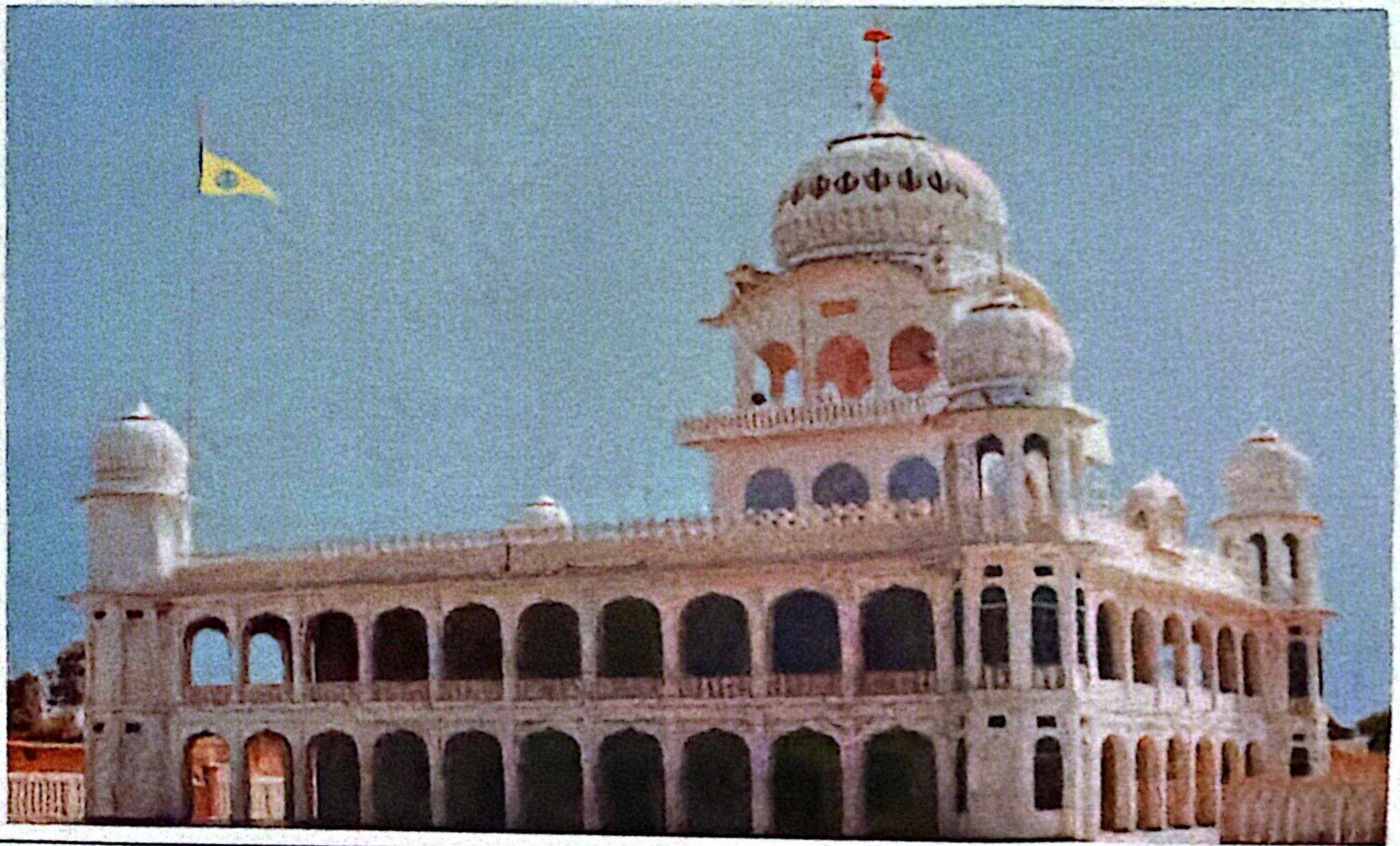

GURDWARA LOHGARH SAHIB, DINA-KANGAR, DISTRICT FARIDKOT, PUNJAB.

After the Battle of Chamkaur Sahib, Guru Gobind Singh came to Dina-Kangar. From here Guru ji dispatched his famous *Zafarnama*, Epistle of Victory, in Persian verse to Aurangzeb. Gurdwara Lohgarh Sahib marks the site of Guru's camp in Dina. It was reconstructed by Maharaja Harindra Singh of Faridkot in 1914.

☬ ੧ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥ ☬

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਜਾਣਕਾਰੀ

Intoducing Sikhism

Surjan Singh, PBS, PBM
FRGS, BA (Lond)
Certificate in Education

Publisher
SIKH MISSIONARY SOCIETY MALAYA
88, SOPHIA ROAD, #02-01, SINGAPORE 228188

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ
ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (੧੪੬੯-੧੫੩੯)
ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਸੰਨ ੧੪੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ-ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਬ੍ਹਾਹੁਲਾ ਸਮਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਜਾਂ ਸਾਧ-ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ। ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ - ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਇੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਉਤਪੁੰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, " ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ"। ਸਾਰੀ ਮਨੁਖ-ਜਾਤੀ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੱਕੇ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ "ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ?", ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਹ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ"। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਵੱਲੀ ਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹਰਵਕਤ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਹੀ ਉਸਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਧੰਨ-ਦੌਲਤ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਮੁਲਿਕ ਸਿਧਾਤਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ - ਜੋ ਹਨ:

(੧) ਕਿਰਤ ਕਰਣੀ - ਜੋ ਵੀ ਬੰਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਹਲਾ ਬੈਠ ਕੇ ਮੁਫਤ ਦੀਆਂ ਨਾ ਖਾਵੇ।

(੨) ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। "ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮ ਸੰਮਾਲਿ । ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ"।

(੩) ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਧਰਮ-ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ। ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣਾ ਅੱਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਆਪਣਾ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ। ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਖ਼ਤਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੇਲ-ਗੱਡੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਟ੍ਰਾਸਪੋਟ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸਾਮ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ, ਨਿਪਾਲ, ਚੀਨ, ਤਿਬੱਤ, ਅਰਬ ਦੇਸ, ਈਰਾਨ, ਈਰਾਕ ਅਤੇ ਐਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਸਚਾ
ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ - ੧ਓ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰ ਮੰਤਰ "ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਆਮ ਖਾਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਚੋੜ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਫਲਸਫਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹਰ ਸਵੇਰੇ ਜਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣ-ਪਛਾਨ

ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਢੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਗਾਈ, ਸੁਣੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਚਹੁੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ। ਇਹ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨਸੁੱਖ ਆਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਚੋਖੀ ਬਾਣੀ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ। ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਾਨ-ਬੀਨ ਕਰਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣਵੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਤੀਹ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ (੩੧ ਵਾਂ ਰਾਗ - ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ)।

ਜਦ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸੰਨ ੧੬੦੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੀੜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਧੀਰ ਮਲੀਏ ਸੋਢੀਆਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਨ ੧੭੦੫, ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਸ ਆਦ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਫਿਰ ਲਿਖਵਾਈ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਵੈਰਾਗ-ਮਈ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਸੰਨ ੧੭੦੯ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਦੇੜ ਵਿਖੇ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ" ਦਾ ਇਲਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸੇ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ" ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਦੀਵੀ "ਗੁਰੂ", ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ:

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ	੧੪੬੯ - ੧੫੩੯
ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ	੧੫੦੪ - ੧੫੫੨
ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ	੧੪੭੯ - ੧੫੭੪
ਚੋਥੀ ਪਾਤਸਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ	੧੫੩੪ - ੧੫੮੧
ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ	੧੫੬੩ - ੧੬੦੬
ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ	੧੫੯੫ - ੧੬੪੪
ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਸਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਜੀ	੧੬੩੦ - ੧੬੬੧
ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਤਸਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ	੧੬੫੬ - ੧੬੬੪
ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	੧੬੨੧ - ੧੬੭੫
ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ	੧੬੬੬ - ੧੭੦੮

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ - ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਮੈ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ ॥ ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜਗਤਿ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿਹੋਂ ॥ ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਤੇ ਮੋਨ ਨ ਰਹਿਹੋਂ ॥
ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦਸਵੇ. ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਟਨੇ ਸੰਨ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਬਾਲਾਪਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਆਪ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਬਣਨਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਸਤ. ਖੁਸ਼-ਦਿਲ, ਨਿਡਰ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਟੋਲੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਜਾਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਏਨਾਂ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਲੜਣ ਦੀ ਜਾਚ, ਹਿੰਮਤ. ਬਲ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ. ਹਰ-ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਬਾਲਕ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਕੀ ਜਵਾਨ ਤੇ ਕੀ ਬੁੱਢੇ. ਅਮੀਰ ਤੇ ਗਰੀਬ. ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਅਨ-ਪੜ੍ਹੇ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ। ਪੰਡਤ ਸ਼ਿਵ ਦੱਤ ਆਪ ਨੂੰ ਰਬ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਲਾ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਹਿ ਕੇ ਸਦਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਫਤਿਹ ਚੰਦ ਮੈਣੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਉਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਦੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ, ਨਵਾਬ ਰਹੀਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਤੇ ਨਵਾਬ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੇ ਦੋ ਬਾਗ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। ਗਲ ਕੀ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ ਕੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ
ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨਾਮਾ

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਇਕ ਐਸੀ ਦਿਲ-ਖਿਚਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨੀ ਵਾਰੀ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਐਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮਕ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਧਰਮ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਉਪਰ ਖੜੀ ਰਹੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਨਿਤਿਓਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਹ ਦਿਨ ੩੦ ਮਾਰਚ ੧੬੯੯, ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਨਣ ਵਾਸਤੇ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਉਚੀ ਫੇਰਦਿਆਂ ਲਲਕਾਰਿਆ - " ਹੈ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਲਈ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਸਕੇ?" ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ, ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਇਕ ਖੱਤਰੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਲਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਝਟਕੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਤੰਬੂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੱਗ ਤੁਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਚਾਰ ਸੀਸਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾਸ, ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ, ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਰਾਏ ਨੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਅਤੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਪੰਜੇ ਸਿੱਖ (ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ) ਵੀ ਸਨ।

ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬਾਟੇ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਤ-ਭੇਤ ਮਿਟਾ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ - " ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ"।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, " ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹੁਣ ਖਾਲਸਾ ਸਜ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ) ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਵੀਂ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਸਜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਸਭ ਮਿਟ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਓ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨਿਤਰੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ, ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਛਡ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਸਜ ਜਾਵੋ। ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖੋ (ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਛਹਿਰਾ, ਕੰਘਾ, ਕੜਾ (ਸਰਬ-ਲੋਹ ਦਾ) ਤੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪੋ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਣਾ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ। ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਮਿਥੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਗੁਜਾਰਨਾ"।

ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਲਾਜਮੀ ਹਨ :

(੧) ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ

(੨) ਕੁੱਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ (ਕੁੱਠਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਹ ਮਾਸ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ)

(੩) ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਪਰ-ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਗਮਨ (ਭੋਗਣ) ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਤੇ

(੪) ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਅਮਰ ਯਾਦ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ।

(੧) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ - ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ ਸਮੇਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਚਾਲੀ ਕੁ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿਤਰੇ। ਬਹੁਤ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਦੇ-ਲੜਦੇ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

(੨) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ - ਉਮਰ ੧੪ ਸਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦੇ-ਜੂਝਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ।

ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਅਤੇ ਘੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕੀਤਾ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਤੇ ਨੰਨ੍ਹੇ-ਮੁੰਨੇ ਦੋ ਬਾਲਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ (੯ ਸਾਲ), ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ (੭ ਸਾਲ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਨੀਕ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਰਸੋਈਆ, ਗੰਗੂ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਗਿਆ।
ਗੰਗੂ ਦਾ ਦਿਲ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਠੰਡੇ ਬੁਰਜ (ਕਿਲ੍ਹੇ) ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ।

(੩) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਤੇ
(੪) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ
ਦਾਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹੇ। ਨਵਾਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਡਰ ਡਰਾਵੇ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਪਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਨਵਾਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ਚਿਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਤੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ।

ਬਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ॥
ਬਧੁਹ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੇ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੂਹ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗਦਾਨ ਹਿਸਾ ਪਾਇਆ। ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਾੜ ਹੈ - ਸ਼ਕਤੀ"।

ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਦੁਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਅਰਾਮ ਲਈ ਇਥੋਂ ਇਕ ਵੈਦਿਕ ਬੂਟੀ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜਮੀਨ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੋ ਵਿਘੇ ਜਮੀਨ, ੭੦੦ ਅਕਬਰੀ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਖਰੀਦ ਲਈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੱਕ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਅਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦਾ ਟੱਕ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਟੱਕ ਦੁਖ-ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਕੋਲ ਲਗਾਇਆ। ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕਰਾ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੯ ਈ: ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈ ਮੀਆ ਮੀਰ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਈ। ਇਹ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਉਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਗਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਤੋਂ ਰਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਤੋਂ ਰਖਵਾਉਣੀ ਇਕ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰਾਤਰੀ ਮਿਸਾਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਅਰੰਭਿਆ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਕਲਤ ਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਆਦ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ੧੬੦੪ ਈ: ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਭਵਿਖ ਬਤੌਰ ਇਕ ਕੌਮ ਦੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਥੇ ਵਸਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵਪਾਰਕ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਗੜ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ"।

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ
ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਜੀ ਥੜਾ ਦੋ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਰਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕੁੜੱਕੀ ਵਿਚੋਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੨ ਫੁੱਟ ਉਚੇ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ "ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ" ਰਖਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾਏ ਗਏ। ਫੌਜਾਂ ਭਰਤੀ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਸਜਾਈ। ਜੰਗੀ ਕਰਤਵ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ, ਤਾਜ, ਤਖ਼ਤ, ਬਾਜ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਚਿੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਆਤਮਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੰਗੀ ਕਰਤਵਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸੂਰਬੀਰ ਜੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਰੋਜ ਦੂਸਰੇ ਪਹਿਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਢਾਡੀ ਅਬਦੁਲਾ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦੇ।

ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਵਕਤੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਤਖ਼ਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਨੀਂਹ ਸੱਚ, ਧਰਮ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ ਤੇ ਅਜ ਵੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ "ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ" ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਾਰੀ ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ, ਸੰਤ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ, ਮਾਲਾ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਜੋ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਸਾਹਮਣੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭਾਰੀ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨਾ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਕਲੇ ਇਕਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਖੜ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੀ ਖਤਰਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਥ ਦੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਤਖਤ ਹਨ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਦੇੜ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਗੁਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਤਖਤ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਹੈ। ੨੬ ਦਸੰਬਰ ੧੬੬੬ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਆਨੰਦਪੁਰ, ਉਹ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ੩੦ ਮਾਰਚ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਹੋਈ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਬੋ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਜਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਤਖਤ ਹੈ। ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਦਮ ਲਿਆ ਸੀ।

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ, ਬੇਨਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਪੂਜਾ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ, ਗੁਰਸਿਖ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਝ ਮੰਗੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਗੇ ਪਰ ਸਰਬਤ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਜਰੂਰ ਮੰਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ॥

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ, ਤੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ, ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹਨ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਮੰਗ, ਅਜ-ਕਲ ਦੇ ਮਹੌਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਹਰ ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਢਾਹੂ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਯਾਬੀ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਆਸ ਉਸਦੇ ਮੰਨ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰਸਿਖ ਇਹ ਗਲ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੀਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਭ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਪਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਜੀਅ ਜੰਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ "ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ। ਸ੍ਰੀ ਭਗਾਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ।" ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਜਾਂ ਜਿੱਤ ਵੀ ਉਸਦੀ ਹੈ। ਭਗਾਉਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ - ਖੜਗ, ਤੇਗ, ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ - "ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਰੰਗ"। ਏਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ, ਹਠੀਆਂ, ਜਪੀਆਂ, ਤਪੀਆਂ, ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ, ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਝੰਡਿਆਂ, ਬੁੰਗਿਆਂ ਤਕ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਏਹੀ ਨੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਨਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਵੰਡ ਛਕਿਆ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ, ਦੇਗ ਚਲਾਈ, ਤੇਗ ਵਾਹੀ, ਦੇਖ ਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹੀ ਕੌਮਾਂ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਆਪਣਾ ਵਿਰਸਾ, ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ - "ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ, ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ"। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ । ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵੀ ਉਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਚਿੰਨ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ - ਕਿਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ - ਪੰਨਾ ੩੦੫-੩੦੬)

GURU GRANTH SAHIB IS FOREVER TRUE

- For it contains the message of one God
- It is for all times Guru of the Sikhs
- It contains verses by six Gurus as well as saints like Kabir, Farid, Namdev, Trilochan, Ravidas, Ramanand, Dhanna, Jaidev and Surdas
- The verses are set in 31 musical ragas (melodies)
- Most verses are easy to understand
- God has been addressed by different names like, Ishwar, Gobind, Ram, Rahim, Karim and Allah.

MESSAGE FOR HUMANITY

- Accept the Will of God – to be at peace
- Selfless service of humanity is true worship
- Women deserve the same respect as men
- Truth is a high ideal, higher still is truthful living
- Only by the Grace of a True Guru can the ego be dissolved and eternal happiness acquired.

(The Sikh Review – March 2001)

GURU NANAK (1469-1539)
APOSTLE OF UNIVERSAL RELIGION

Guru Nanak, the founder of Sikhism was born in a village called Talwandi in 1469, now called Nankana Sahib, Pakistan. Since his childhood Guru Nanak was attuned to God. He loved nature and the company of holy men. All through his life, he preached the oneness of the human race, brotherhood of man and service to humanity. He proclaimed that there was neither a Hindu nor a Muslim, only man and that all human beings are equal. When asked by some learned men, "Who was greater – a Hindu or a Muslim?" Guru Nanak's reply was, "He is great who does good things. Without good deeds both will cry in the end." According to him God looks favourably on those persons who remember him and perform good deeds. He believed that judgment before God depends on one's spiritual richness and not on caste, creed, wealth or religion.

For a contended living, Guru Nanak laid stress on three basic principles and on these principles the Sikh religion stands firm. The principles are

(1) an able person must work and he must do his job in an honest way,
(2) he must repeat the Name of God and must remember the Lord, his Master, even when he is engaged in some work, and
(3) he must share his goods and wealth with those who need assistance. (He must therefore take out one-tenth of his income for this purpose).

To accomplish his mission, Guru Nanak travelled far and wide to places like Assam, Bangla Desh, Sri Lanka, Nepal, China, Tibet, Saudi Arabia, Iran, Iraq and Afghanistan. He undertook these journeys when transport facilities were practically non-existent and there was danger at every step.

BASIC CREED OF SIKHISM
AS EXPOUNDED BY GURU NANAK

The holy Sri Guru Granth Sahib, begins with "Japji Sahib" and "Japji" begins with the "Mool Mantar", called the creed of Sikhism. The "Mool Mantar" states. "There is but one God. True is His Name and creative His personality. He is without fear, without enmity, immortal in form, beyond birth and self-existent. By the Guru's Grace He is obtained." Sikhs are familiar with "Gur Mantar" as well, which is "Waheguru" (God's Name).

Japji is considered as the essence of Sikh thought and is the most philosophical composition of Guru Nanak. All Sikhs recite the Japji and other hymns as their morning prayer.

THE HOLY GURU GRANTH SAHIB AND THE SIKH GURUS

The holy Guru Granth Sahib is the present and eternal Guru of all who believe in the Sikh faith. Guru Arjan Dev compiled *Adi Granth* (later called Guru Granth) in 1604. It was recompiled by Guru Gobind Singh in 1705. Guru Gobind Singh passed on the succession of Guruship to Sri Guru Granth Sahib in 1708. It has 1430 pages, all written in 31 musical *ragas* (musical measures).

It is a voluminous anthology of the sacred verses by six of the ten Gurus and some of the contemporary saints and men of devotion, who came from a variety of class and creedal background – some were Hindus and some Muslims, both from "low" castes and "high" castes. Today, the holy Sri Guru Granth Sahib is for the Sikhs the perpetual authority, spiritual as well as historical.

Names of Sikh Gurus

Guru Nanak Dev	1469 – 1539
Guru Angad Dev	1504 – 1552
Guru Amar Das	1479 – 1574
Guru Ram Das	1534 – 1581
Guru Arjan Dev	1563 – 1606
Guru Hargobind	1595 – 1644
Guru Har Rai	1630 – 1661
Guru Harkrishan	1656 – 1664
Guru Teg Bahadur	1621 – 1675
Guru Gobind Singh	1666 – 1708

GURU GOBIND SINGH – 10th GURU OF THE SIKHS

Guru Gobind Singh was born in Patna in Bihar in 1666. Ever since he was a child, he showed signs of becoming a great man and a great leader. During the 42-year span of his life, he gained miraculous achievements and performed most amazing and soul stirring acts of bravery and sacrifices. These are a perennial source of inspiration, courage and high-spiritedness, not only to the Sikhs, but to all those who have made a study of the life and achievements of the Guru.

Guru Gobind Singh had in himself a strange combination of many rare qualities. His personality is too rich and varied and it is beyond the matrix of description. However, to list a few, he was a born leader, statesman, saint, soldier, saviour of the down trodden, poet par excellence, scholar, archer, sacrificer and a revolutionary.

CREATION OF KHALSA – A MONUMENTAL ACHIEVEMENT THE UNIVERSAL BROTHERHOOD OF THE PURE

On 30 March 1699, thousands of Sikhs gathered at Anandpur Sahib on the invitation of Guru Gobind Singh in order to celebrate Vesakhi. – 1st of the Indian month of Vesakh. In the Punjab, the people had been celebrating this festival because the hardwork of the farmers is seen to bear fruits and the farmers are joyous to see the golden wheat fields ready for harvesting.

But on this important day, Guru Gobind Singh had other plans. The seeds of Sikhism sown by Guru Nanak and tendered with care by the other Gurus were ready for a different type of harvest. On this day, the Guru faced the congregation of thousands with a naked sword in his hand and asked if there was any one amongst them who was willing to give his head for Sikhism. The five who offered to lay down their lives became known as The Five Beloved Ones. The Guru then prepared the *amrit* (baptismal nectar) and the Five Beloved Ones were initiated into the Khalsa Panth – the Brotherhood of the Pure. Next, the Five Beloved baptized the Guru in a similar way.

At this ceremony, Guru Gobind Singh addressed the congregation and told them to shed all superstitions of caste, birth and idol worship and to devote their faith to one God. The Guru declared that all Sikh males were to take the title Singh, while all Sikh females were to take the title, Kaur. In this way the spirit of equality was introduced and the curse of the caste system was abolished. Henceforth, Sikhs who have taken *amrit* are known as Khalsa – the Pure Ones.

At this ceremony, the Khalsa were enjoined to keep the five K's of the Sikh religion. These five symbols are intended to give Sikhs a sense of identity. The symbols are (1) *Kesha* – the uncut hair. It gives the Sikhs a distinctive mark in society, which makes it impossible for them to conceal their Sikh identity, (2) *Kanga* – a small comb, to keep the uncut hair clean, (3) *Kachhera* – a short drawers, symbolizing faithfulness to one's state of life, (4) *Kirpan* – the sword is an instrument of self-defence and a sign of bravery. The sword is not intended to create fear or inflict violence but to protect the weak from unjust actions, (5) *Kara* – a steel bangle. It is to remind the Sikhs to think before they act, lest they make a moral mistake.

A Sikh who places his faith in the Guru Granth Sahib, whether he is an *amritdhari* (taken *amrit*) or not, should

(1) believe and worship only One God
(2) have no caste and therefore should not attach any tag after his name of Singh
(3) not commit the 4 misdeeds (kuraihtan) – cutting of hair, eating halal meat, adultery and the use of tobacco
(4) not use liquor, give dowry or associate with apostates
(5) contribute one tenth of his income for religious and charitable purposes
(6) be loyal to his master and country
(7) not oppress his family, friends, subordinates and others.

The names of the Five Beloved Ones who offered their heads to their Guru were:

1 Daya Ram of Lohore – after initiation named Bhai Daya Singh.
2 Dharam Das from Hastinapur – after initiation named Bhai Dharam Singh
3 Mohkam Chand from Dwarka – after initiation named Bhai Mohkam Singh
4 Sahib Chand from Bidar (Karnataka) – after initiation named Bhai Sahib Singh
5 Himmat Rai from Jagannathpuri (Orissa) –after initiation named Bhai Himmat Singh.

The word "bhai" means "brother". This was another step towards equality and brotherhood of man.

GURU GOBIND SINGH'S 4 SONS WHO MADE THE SUPREME SACRIFICE

1 Ajit Singh – He sacrificed his life while fighting against the combined armies of the Moguls and the Hindu Rajas on 22 December 1704 at Chamkaur Sahib. He was 17 years old.
2 Jujhar Singh - He became a martyr after his brother on the same day at the Battle of Chamkaur Sahib. He was 15 then.
3 Zorawar Singh – He was bricked alive after he refused to change his religion on the orders of the Subedar of Sirhind at Sirhind on 27 December 1704. Zorawar was 9.
4 Fateh Singh – followed his brother at Sirhind in similar manner. The youngest son of Guru Gobind Singh was only 7 years old.

THE GOLDEN TEMPLE

Also known as Harmandir Sahib, is located in the city of Amritsar in Punjab. It was founded by Guru Ram Das, but completed by his son, Guru Arjan Dev in 1589. A Muslim mystic Mir Mohammed Muayyinul Islam, popularly known as Mian Mir, laid the foundation stone of the Temple. At the stone laying ceremony, Guru Arjan Dev said, " Let Muslims rediscover the truth that the essence of their religious practice is love and the goal, the purification of the soul, and let the Hindus concede that Islam thus understood is as respectable and ceremoniously pure as the flowers".
Since its creation, Harmandir Sahib has been considered the spiritual centre of the Sikh faith by Sikhs all over the world. During the time of its foundation, the Indian society was divided into four distinct castes (*varnas*). To symbolize the Sikh religion's open invitation to all people, regardless of caste, class or race, the temple was built with four entrances.

AKAL TAKHAT

Guru Hargobind constructed Akal Takhat (God's throne) in the Golden Temple complex in 1606. The Guru and the Sikhs regarded the Golden Temple as the spiritual authority (*Piri*), while the Akal Takhat became the

seat of temporal authority (*Miri*). The Miri-Piri concept later gave birth to the "Saint-Soldier" of Guru Gobind Singh. By this, a Sikh is basically a saint, having in him the qualities of a religious person, but when faced with oppression and injustice, he becomes a brave and valiant soldier, willing to lay down his life for justice and peace for humanity. The bravery of the Sikhs as soldiers is known to all and sundry.
While the Harmandir Sahib and Akal Takhat are deemed as the supreme spiritual and temporal authorities, there are four other Takhats of great respect to the Sikhs. The other four Takhats are: Takhat Sri Keshgarh Sahib in Anandpur, Punjab; Takhat Sri Patna Sahib in Bihar; Takhat Sri Hazoor Sahib, Nanded in Maharashtra and Takhat Sri Damdama Sahib in Bathinda, Punjab.

ARDAS – THE SIKH PRAYER

A Sikh does not pray to God only for his personal benefit. He asks for peace and prosperity of the whole world. In his prayer there is no grudge or enmity against anybody. It gives solace and peace to any one who says it with love and devotion or listens to it intently and with fixed attention. The prayer can be performed at any time individually or collectively by a man or a woman.
The most universal and notable aspect of the Sikh prayer is that even in his/her individual capacity, a Sikh prays to God for the well being of the whole world. The prayer ends thus:
Blessed by Nanak may we all remain in high spirits, and
May all human beings prosper by Thy Grace?

A GOOD SIKH – ACCORDING TO GURU RAM DAS

He who calls himself a Sikh of the True Guru, should rise early in the morning and meditate on God's Name.
He should then make efforts to take bath and have ablution in the tank of nectar (meaning recite his daily morning prayers).
By repeating God's Name according to the Guru's instructions all his sins, misdeeds and sufferings are removed..
Afterwards, when the sun rises he should sing religious hymns and whilst sitting and standing he should meditate on God's Name.
He who contemplates on my Lord God with every breath and morsel, becomes pleasing to my Master.
My Master will then impart his instructions to that Sikh (disciple) on whom he has become merciful and kind.
Guru Nanak asks for the dust of the feet of those good Sikhs, who themselves contemplate on God's Name and make others recite His Name too.

(Translation from Guru Granth Sahib: Pages 305-6)

Surjan Singh, PBS,
PBM
FRGS, BA (Lond)

SIKHISM : A UNIVERSAL RELIGION

Awal Allah noor upaya qudrat ke sabh bande
Ek noor te sabh jag upjia kaun bhale kaun mande ?

"The best creation of God is the entire Mankind:
Having sprung from one source who can be high or low ?"

With this, let me introduce our Faith, which is set upon to attain Universal Brotherhood.

Within the far flung borders of the great Indian sub-continent there are many groups of people differing each other as in political outlook so in religious belief. Sikhism is the smallest of these groups, the population of Sikhs being about two per cent. The prominence of this small group is the result of bravery, valour, endurance and chivalry for which Sikhs are famous the world over.

Though small in number, Sikhs are proportionately the most adventurous and easily the most widely travelled of the Indian peoples. There is no inhabited country where Sikhs have not gone. This fact is as conspicuous as their outward appearance.

Yet little is known about the religion of Sikhs ! There are various reasons for this, the main being that Sikhism is perhaps the youngest of all religions. Sikhism was born in chaos, sporadic outbursts of which have continued to this very day. Sikhs have always struggled for existence desperately but bravely being hemmed in from all sides by conflicting ideologies. They fought numerous battles for the protection of the weak and oppressed, for the establishment and maintenance of peace and freedom in their homeland. Consequently there was little chance for development.

Most great religions were created by enlightened holy individuals known as prophets. It took ten generations of Gurus (i.e. Teachers) to evolve Sikhism. Guru Nanak, the first in the line, was born in the year 1469; and the tenth and last Guru Gobind Singh passed away in the year 1708. The history of this and the following period is full of events of supreme sacrifices by Sikhs and Gurus alike. So many of them smilingly suffered martyrdom in the hope of establishing peace. Reviewing this period certain authors have rightly referred to Sikhs as "Warrior Saints".

In spite of numerous obstacles, Sikhism from its very inception grew on perfectly democratic lines. The succession of the Gurus was not hereditary. Guru Nanak selected his successor from among his followers in preference to his own sons. The last Guru crowned this democratic tradition in the year 1699 with the initiation of a Council of the Beloved Five to control all matters affecting the "Khalsa Panth" (i.e. Sikh Brotherhood). The Guru Granth Sahib, embodying the teachings of the Gurus, henceforward became the Spiritual Guru. In no instance have Sikhs deviated from this democratic ideal.

The fundamental truth of the oneness of God and of Mankind is stressed throughout the Guru Granth Sahib. None of the ten Gurus claimed to be either the Incarnation of God or the Son of God. They claimed to be no more than Teachers, as much subject to the Will of the Supreme Ruler of the Universe as any other human being. Never did the Gurus encourage celibacy or mendicancy for the attainment of eternal bliss hereafter. They lived and worked as men of this earth and taught their followers to do the same. In addition, Sikhs are ordained to contribute (and they do so) part of their efforts and earnings for the common good of Humanity, in particular the poor and the weak.

The Sikh Gurus not merely preached the Universal Brotherhood of Mankind but they also practised it in right earnest. It is of great significance that among the Beloved Five of Guru Gobind Singh were some from what are known as low castes. Numerous instances can be cited of Sikhs from so-called low stations of life having risen to eminent positions on the religious as well as political side.

The two lines above quoted from the Guru Granth Sahib are those of a Muslim Saint known as Kabir. And he is by no means the only non-Sikh saint whose words were welcomed into the Granth Sahib and are read with equal veneration by Sikhs.

Sikhs too have lived up to these words. No doubt they ventured far and wide. But none did so with the idea of converting non-Sikhs into the fold of Sikhism through coercion. Sikhs give due respect to other religions and do not look upon non-Sikhs as "heathens" or "infidels".

Unfortunately, Sikhs have taken part in bloody wars. However, they did so only either in self-defence or in defence of the weak and oppressed. There is no occasion in history when Sikhs wielded arms with the lust for political conquest for themselves. Had they so desired there was ample scope and chance when Maharaja Ranjit Singh was leading them. Far from that, Muslims and Hindus flourished side by side with Sikhs under his brief rule.

Hence it is that Sikhs have so far remained true to the words of Guru Arjan Dev, the King of Martyrs :

"Na ko vairi nahe begana, sagal sang ham ko ban ai".
(None is my enemy, none stranger; company of all is my principle.)

Dr Mehervan Singh Ph.D. (Hons)
BBM,
FCCA.

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੰਜ ਚੰਗੇ ਗੁਣ

ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਨੇਕ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ, ਅਮਨ-ਚੈਨ ਤੇ ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਵੀ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਬੁਰਆਈਆਂ ਵਲ ਹੀ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਮ-ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਅੱਤ ਜਰੂਰੀ ਹਨ। ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣਗੇ ਹੀ, ਪਰ ਕਹਿਣੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਤੇ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਰਖਣੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ, ਸਹਿਨ-ਸੀਲਤਾ ਤੇ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਗੁਣ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ 'ਚੋਂ ਸਚ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹੀ ਸਫਾਰਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਕਦੀ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕੇ ਸਚ ਸਭ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਨੇਕਨੀਤੀ, ਇਨਸਾਫੀ, ਸਮਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਠੀਕ ਵਰਤਾਓ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸਚ ਦੇ ਹੀ ਜਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਸਿਖ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕਹੇ ਸਚੇ ਅਚਾਰਾਂ ਤੇ ਚਲਣਾ ਗੌਰਵਤਾ ਦੀ ਗਲ ਹੈ।

ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਸੰਤੋਖੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਤੋਂ ਜਾਸਤੀ ਲਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਈਰਖਾ, ਲੋਭ, ਜਾਂ ਸਾੜੇ ਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲ ਉਸਦੇ ਮੰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੰਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਜੇ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਹੋਵੇ, ਨਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। (ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਾਜੇ)।

ਹਰ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕੇ ਉਹ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਅਪਨਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਜਾਂ ਬਿਪਤਾ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮੰਨ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਨ ਨੂੰ ਧਰਾਸ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਧੀਰਜ ਤੇ ਸਬਰ ਵਿਚ ਮੰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਬਾਣ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਨ੍ਹ ਕੇ ਰਖ ਦੇਣਗੇ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੁਸਮਨ ਨੂੰ ਡੰਡ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ, ਜੇ ਸਹਿਨ-ਸੀਲਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਾਸੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਵੰਦ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਣਾ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੀਵੇ ਤੇ ਉਸੇ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਰੋਜ ਦਾ ਕੰਮ-ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਵਲ ਨੰਬਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਪਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੋਰੀ ਛਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਗੋਤੇ ਖਾਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਰ-ਮੁੱਕਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਤੇ ਦਯਾ ਕਰਨੀ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਣਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੁੱਖ-ਪੀੜਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮਦੱਦ ਕਰਨੀ। ਦਯਾ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅਨਡਿੱਠਾ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਨਾ ਕੇ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਵਾ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਬਰ ਕਰ ਦੇਣੀ। ਇਹ ਗਲ ਚੇਤੇ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਭੁਲਨਹਾਰ ਹਨ, ਸਭ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੰਜ ਐਬ/ਬੁਰਿਆਈਆਂ

ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਐਬ ਜਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵੀ ਦਰਸਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸਤ (੭) ਐਬਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (the 7 deadly sins)। ਸਿੱਖ ਮਤ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਖਲਾਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲਤ ਹੋਵੇ (morally incorrect)।

ਐਬਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਗਲ ਨੂੰ ਐਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਮਹਾਬਲੀ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਸਕਦਾ।

ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂ ਪਰ-ਮਰਦ ਗਮਨ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਪਾਪ ਹੈ। ਕਾਮ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਤੇ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ/ਪਰ-ਮਰਦ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਚੇਸ਼ਟਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਤੇ ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੀਰਜ ਤੇ ਬਖਸ਼ੰਦਗੀ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ-ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਦੇਈਏ।

ਧਨ-ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਦੀ ਆਸ ਰਖਣੀ ਹੀ ਲਾਲਚ ਹੈ। ਹਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹਰ ਇਕ ਵਾਸਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਜੋ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਨ ਉਹ ਹੈ, ਧੰਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਧੰਨ ਧੱਖੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਛਲ-ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧੰਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ, ਸਬਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਹੀ ਘਟ ਸਕੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਲਾ ਧੰਨ ਬੰਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸ਼-ਅਰਾਮ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਲ ਧਕੇਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁਤਦਾਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਨੇਰਾ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਣਾ, ਮੋਹ ਦੇ ਲਛਣ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਘਰ-ਵਾਲੀ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਤੇ ਧੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਦਾ ਸਾਥ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ "ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਗਯੋ"।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾ ਕਮਾਇਦਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋ ਖਤਰਨਾਕ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਘੁਮੰਡ, ਗੁਮਾਨ, ਟੰਗਾਰ, ਆਕੜ, ਫਖਰ, ਮਜਾਜ, ਦਿਖਾਵਾ, ਫੋਕਾ ਅਭਿਮਾਨ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਆਦਿ। ਜਲਾਪਾ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹਨ। ਬਹੁਤੀ ਵੇਰਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਗ੍ਰਿਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਤ-ਧੀਆਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਗੁਮਾਨ, ਧੰਨ-ਦੌਲਤ ਦਾ ਗੁਮਾਨ, ਕੰਮ-ਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ, ਜਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਨਤਾ, ਦਯਾ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਦੇ ਗੁਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਧੂੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਮਹਾਬਲੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਏਹ ਪੰਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(Translated from Original Text)

The Five Virtues According To Sikhism.

The Virtue, of having the ability to do good, is a great aid to the achievement of peace and happiness. Self-control itself is a great virtue, because the mind usually turns to brooding on evil. Control over the organs of action - *Karma Indris-* is really necessary. The mischief of the tongue and the eye must be assessed or controlled. Bhai Gurdas insisted on the cultivation of sweet speech, toleration and charity.

Truth occupies the first place in the virtues recommended by the Sikh Gurus. According to Guru Nanak, "Truth is the remedy for all ills, it washes away all sins." Truth includes righteousness, honesty, justice, impartiality and fair play. A 'Truthful living' is actually a life lived according to the pattern set by the Sikh Gurus.

Contentment is another virtue. A contented mind is free from ambition, envy, greed and jealousy. Without contentment, it is not impossible to acquire peace of mind.

Patience is another quality, which a Sikh ought to cultivate. Patience gives courage to put up bravely with all the slings and arrows of an outraged fortune. Forbearance, particularly when one is in a position to punish one's opponent, is a great asset.

Perfect faith in the Guru is the fourth virtue which the Sikh has to cultivate and develop. Faith implies considering the Guru's teaching as infallible and following it in daily life. The Guru often tests the devotee. A True Sikh will never lose faith or follow any one except his Guru. Those whose faith is diluted or deficient cannot serve the Guru truly or gain the goal of their heart's desire.

Another virtue is compassion (Daya). This implies considering another's difficulty or sorrow as one's own and helping to relieve it as far as possible. Compassion also includes the overlooking of imperfections and mistakes of others, for to err is human. The Gurus admired those Sikhs who observed others' faults, but did not expose them to their disadvantage.

The Sikh regards the practice of virtue as a means to an end. His goal is the integration of the human personality with spiritual realization.

The Five Main Vices.

Each religion has its own set of vices which its followers are enjoined to avoid. In Christianity, there are seven deadly sins. Sikhism regards as sin any willful disobedience of God's law or principle of natural morality. Sin is a defiance of the Moral Law.

In order to avoid vice, we must be able to recognize vice itself then develop the will to overcome it. In Sikhism, there are five cardinal vices: Kam(Lust), Krodh(Anger), Lobh(Greed), Moh(Worldly Attachment), Ahankar (Pride). These are the great enemies of man and cause much suffering. While they reside in the human body, how can the Name of God find a place in it?

Lust is sinful and produces nothing but shame and misery. Sikhism allows the householder normal, marital sex but any other indulgence is forbidden. Both promiscuity and sex perversion are absolutely forbidden.

Anger is an excitement of the mind which leads to quarrels and violence. Anger is overcome by patience and forgiveness. God dwells in every human heart, so one should not hurt the God in another man.

Greed is the desire for wealth or the love of gain. Money rightly used and earned by honest labour, is permitted. What is objected to is an excessive love of money - especially money obtained by fraud or other unfair means. Avarice can be overcome by contentment. All too often excessive wealth creates an ongoing desire for luxury and the admission to vice.

Attachment is the excessive love of a wife, children or material goods. Regard your near and dear ones as objects of trust and service. They cannot remain yours for long. Any earthly love is transient.

Pride is the worst of the five vices. It implies conceit, vanity, jealousy or arrogance. It is the Ego, thinking aloud. The remedy for pride is humility. Humility, forgiveness and compassion go together. A true Sikh regards himself as being the dust of the feet of other people.

With the Guru's grace, these five vices may be turned into the humble servants of a devotee. Instead of their controlling the individual, they may do him service at his bidding.

Understanding turbans

Muslim religious elders, like this man from Yemen, often wear a turban wrapped around a cap known in Arabic as a kalansuwa. These caps can be spherical or conical, colorful or solid white, and their styles vary widely from region to region. Likewise, the color of the turban wrapped around the kalansuwa varies. White is thought by some Muslims to be the holiest turban color, based on legends that the prophet Mohammed wore a white turban. Green, held to be the color of paradise, is also favored by some. Not all Muslims wear turbans. In fact, few wear them in the West, and in major cosmopolitan centers around the Muslim world, turbans are seen by some as passé.

Sikh men commonly wear a peaked turban that serves partly to cover their long hair, which is never cut out of respect for God's creation. Devout Sikhs also do not cut their beards, so many Sikh men comb out their facial hair and then twist and tuck it up into their turbans along with the hair from their heads. Sikhism originated in northern India and Pakistan in the 15th century and is one of the youngest of the world's monotheistic religions. There are an estimated 18 million Sikhs in the world, with some 2 million spread throughout North America, Western Europe and the former British colonies.

Afghan men wear a variety of turbans, and even within the Taliban, the strict Islamic government that controls much of the country, there are differences in the way men cover their heads. This Taliban member, for example, is wearing a very long turban — perhaps two twined together — with one end hanging loose over his shoulder. The Taliban ambassador to Afghanistan, on the other hand, favors a solid black turban tied above his forehead. And some men in Afghanistan do not wear turbans at all, but rather a distinctive Afghan hat.

Iranian leaders wear black or white turbans wrapped in the flat, circular style shown in this image of Iranian supreme leader Ayatollah Ali Khamenei. The word turban is thought to have originated among Persians living in the area now known as Iran, who called the headgear a dulband.

Indian men sometimes wear turbans to signify their class, caste, profession or religious affiliation — and, as this man shows, turbans in India can be very elaborate. However, turbans made out of fancy woven cloths and festooned with jewels are not unique to India. As far away as Turkey, men have used the headgear to demonstrate their wealth and power.

The kaffiyeh is not technically a turban. It is really a rectangular piece of cloth, folded diagonally and then draped over the head — not wound like a turban. Yasset Arafat, the Palestinian leader, has made the kaffiyeh famous in recent times. However, the kaffiyeh is not solely Palestinian. Men in Jordan, Saudi Arabia and the Arab Persian Gulf states wear kaffiyehs in colors and styles that are particular to their region. Jordanians, for example, wear a red and white kaffiyeh, while Palestinians wear a black and white one. And a man from Saudi Arabia would likely drape his kaffiyeh differently than a man from Jordan. The black cord that holds the kaffiyeh on one's head is called an ekal.

Desert peoples have long used the turban to keep sand out of their faces, as this man from Africa is likely doing. Members of nomadic tribes have also used turbans to disguise themselves. And sometimes, the color of a person's turban can be used to identify his tribal affiliation from a distance across the dunes. This man's turban is a very light blue. In some parts of North Africa, blue is thought to be a good color to wear in the desert because of its association with cool water.

ILLUSTRATIONS BY PAUL SCHMID/THE SEATTLE TIMES

ANAND KARAJ
THE SIKH WEDDING

Anand Karaj means, "a transaction of great happiness". In Sikh terminology it refers to the Sikh Marriage Ceremony. Before the marriage takes place, it is required that the couple takes *Amrit* (baptismal nectar) and become *amritdhari* Sikhs. The bride and bridegroom together with their relatives and friends form the congregation in the presence of the holy Sri Guru Granth Sahib.

Singing of the Hymn - Kita Lorieh Kum So Har Peh Aakhieh

As soon as the couple is seated before the Guru Granth Sahib, the *Ragis* (singers with musical instruments) sing the first Shabad (Hymn).

"Whatever work thou desireth to do, tell that to the Lord.

He shall accomplish thy affair and the True Guru bears testimony to it"

Ardas

The ceremony then proceeds with the *Ardas* (Supplication) by the priest (or any Sikh person in-charge of the function). Only the couple and their parents (guardians) take part in this initial *Ardas*, in order to seek God's blessing. In this way the Guru and the congregation are witness to the marriage which is about to take place.

After the *Ardas*, the priest will then select at random and read a *hukamnama* (a hymn) from Sri Guru Granth Sahib. A qualified person may address the couple on how to lead a fruitful family life according to the principles laid down by Sikh philosophy.

Palleh Di Rasam

The father (or guardian) of the bride then performs the ceremony called *"Palleh Di Rasam"*. The *pallah* (a border of cloth) is brought along by the bridegroom and one end of the *pallah* is given to the bride to hold. This ceremony has great significance. It signifies perpetual friendship based on confidence and integrity. By it the bridegroom vows fidelity to the wife *(Istribrat Dharam)* and the bride vows fidelity to her husband *(Patibrat Dharam)*. Guru Granth Sahib and the couple is garlanded by the bride's father (guardian).

While the *"Palleh Di Rasam"* is going on the *Ragis* sing the popular hymn of *"Palleh Tendeh Lagi"*. This is a favourite hymn for it signifies not only a union of the bride and bridegroom, but on a higher stage the union of the human soul with his Lord, the Creator. The meaning of this hymn is:

" I have seen all the kinsmen to be false, then have I attached myself to thee, O my Lord".

The Marriage - Four Laavan

The Anand Karaj as ordained by the Anand Marriage Act of 1909, is begun as soon as the *"Palleh Di Rasam"* is complete. The four *Laavan* by Sri Guru Ram Das in *Raga Suhi* (page 773) are read out one by one. The priest reads the first *Laav*. As it is completed, the *Ragis* sing the same *Laav*, while the couple circumambulate round the Guru Granth Sahib. This process is repeated for the four *Laavan*. The bride's close relatives may stand around the Guru Granth Sahib to give support to the bride - although

this is not required in present day situation. The number of relatives standing should not exceed five persons.

Gist of the 4 Laavan

Giani Surjit Singh, a Sikh Missionary, gives the meaning of *Laav* as - a change, a turning point, a change of the human mind towards *dharma* (righteous living). In the **First *Laav***, the couple is requested to bring about a change in their minds by having faith in God and *Gurbani* (religious hymns) and thereby destroying their sins and other weaknesses. While threading on the path of righteousness, the second change comes about automatically. In the **Second *Laav***, the mind sees the hand of God in all natural things and the soul rids itself of pride. In the **Third *Laav*** the mind is no more attracted to worldly things - property, wealth and possessions. And through the company of religious men and women, one is in the stage of equipoise. In the **Fourth *Laav***, the soul has reached its destination - the purpose of life. The soul is one with God.

Singing of Related Hymns

The marriage is now complete after the four *laavan* and the four circumambulations by the couple. The *Ragis* sing related *Shabads* (hymns) in which the bride (soul) addresses her Father (God). Two favourite hymns are - (a) *"Viah Hoya Mereh Baabla"* and (b) *"Puri Aasa Ji Mansa Mereh Ram Ki"*. The hymns mean:

(a) "My marriage is complete. O my Father! By Guru's instruction I have obtained God.

The darkness of my ignorance is removed. The Guru has blazed the very bright light of divine Knowledge."

(b) "O Lord, my hopes and desires have been fulfilled - - -

Says Nanak, I have attained my spouse at home. And all my anxieties have ended."

Final Prayer and Conclusion

The *slokas* of Guru Teg Bahadur, Mundawani and Raag Mala - the concluding section of Sri Guru Granth Sahib are read out by the priest if the family of the bride had arranged for a *Sehaj Path* (the reading of the whole Guru Granth Sahib at leisure). This is followed by the final *Ardas* in which the whole congregation takes part. *Hukamnama* (a hymn from Sri Guru Granth Sahib taken at random) is read out. *Karah Parsaad* (made from equal amount of wheat flour, sugar and ghee) is served to the congregation. The guests adjourn to the *Langgar Hall* for a free meal.

Significance of Sikh Marriage

Sikh women enjoy equality and freedom in all spheres of life. In *Gurbani* after the marriage the husband is referred to as *Kant* (defined by Guru Arjan Dev as one who never casts a lustful eye on any other woman) and the wife is referred to as *Sohagan* (she is similarly committed as her husband). Their relationship is based on trust and truthful living. The dowry system is strictly prohibited. The Sikh Marriage is not merely a physical union, but a union of minds and souls. As stated:

"They are not to be called
Husband and wife who sit together.
Rather they are husband and wife
Who have one spirit in two bodies."
- Guru Amar Das

By : Surjan Singh, PBS, PBM FRGS, BA (Lond)

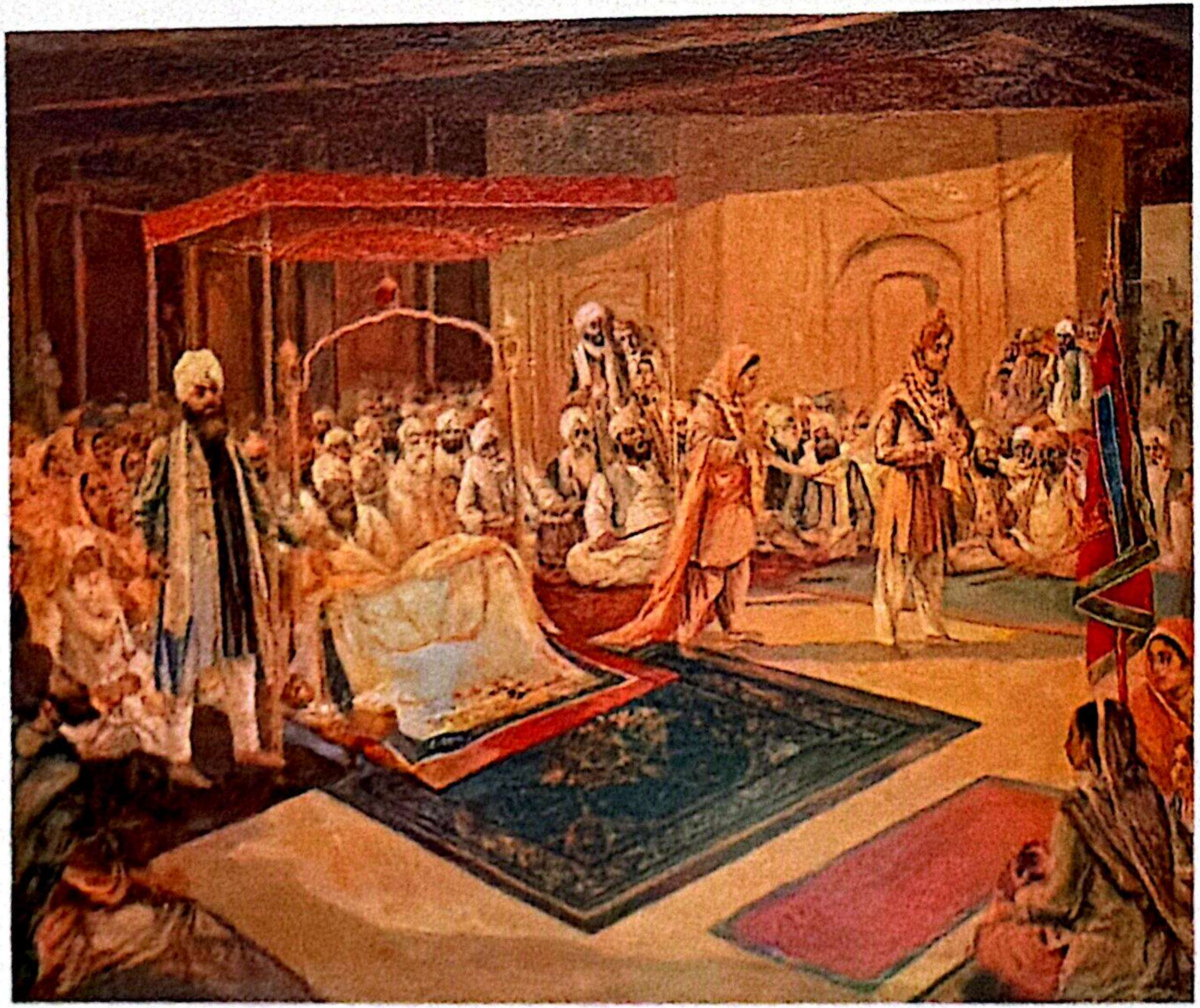

Artist: M Gurdit Singh
Anand Karaj – the Sikh Marriage. It was Bhai Darbara Singh Nirankari, and his father, Baba Dyal ji, who exhorted the Sikhs to follow the proper religious dictates of the Sikh Maryada.

ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਨੰਦੇੜ)

ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਹਤ ਭੇਟਾ - ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੨੦੦੧

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ।
ਬਧੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ।
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

I have seen all the places, but there is none like thine.
Of Himself, Lord the Creator has established thee:
therefore beauteous art thou

DARBAR SAHIB, GOLDEN TEMPLE
AMRITSAR

Tract No. 3/2001
For Members Only